

SVERIGES RIKSBANK

Postadress: 103 37 Stockholm
Besöksadress: Brunkebergstorg 11
Telefon: 08-787 00 00
Fax: 08-21 05 31
E-post: registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se

Fem filmer om Riksbanken

Studiehandledning

Riksbanken är Sveriges centralbank och en myndighet under riksdagen. Riksbanken ansvarar för penningpolitiken med målet att upprätthålla ett fast penningvärde. Banken har också i uppdrag att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

För att öka allmänhetens kunskap om dessa två huvuduppgifter har Riksbanken producerat fem filmer som beskriver dess verksamhet och roll i samhället. Filmerna ligger till grund för den här studiehandledningen och finns publicerade på Riksbankens webbplats, www.riksbank.se.

Varför en studiehandledning?

Syftet med studiehandledningen är att ge gymnasielärare ett enkelt och användbart verktyg för att utveckla

elevernas kunskap om Riksbanken, samhällsekonomi och hur ekonomin påverkar olika aktörer i samhället.

Så här används studiehandledningen

Till varje film om Riksbanken finns ett arbetsblad i två delar: en del med enklare faktafrågor och en med öppna diskussionsfrågor.

Filmerna är korta (3-6 minuter) och går igenom Riksbankens viktigaste uppgifter. Varje film fokuserar på en frågeställning som utreds med hjälp av en berättarröst, grafik och intervjuer. Den första filmen *Vad gör Riksbanken?* ger en översikt över Riksbankens huvudsakliga uppgifter och behandlar de grundläggande begreppen. De övriga fyra filmerna erbjuder en fördjupning inom *penningpolitik*, *finansiell stabilitet*, *styrrenta* och *inflation*.

Börja gärna med *Vad gör Riksbanken?* och gå sedan vidare till de övriga filmerna.

Innan ni tittar på filmen

Gå igenom vad eleverna kan och har för uppfattning om Riksbanken och dess verksamhet innan ni ser respektive film. På så sätt kan eleverna lättare ta till sig innehållet.

Det kan också vara värt att gå igenom några aktuella begrepp innan filmerna visas. Om eleverna känner till begreppen kan de fokusera mer på att förstå innehållet och sambanden i filmerna. Varje arbetsblad listar de viktigaste begreppen.

Exempel på frågor att diskutera innan ni ser filmerna:

- Vad tror du att Riksbanken gör?
- Hur kan en centralbank påverka dig och andra människor i samhället?
- Vad är ränta?
- Vad är inflation?
- Hur uppstår inflation?
- Vilka är aktörerna i det ekonomiska kretsloppet?

Efter filmen

Låt eleverna besvara faktafrågorna i arbetsbladet. Rätta gärna frågorna tillsammans och öppna upp för diskussion. Vilka frågor var svåra, vilka begrepp behöver förtydligas, vilka samband är oklara? Red ut, förklara och ge exempel.

Det är viktigt att eleverna har med sig grundläggande kunskaper om begrepp och samband för att kunna utveckla sina resonemang i frågorna under punkten *Diskutera, resonera och ta reda på mer*.

Arbeta med elevernas förmågor – samband, begreppskunskap och analys

Samhällsekonomi är ett ämne där kunskap om begrepp och förmågan att analysera och förklara samband är avgörande för elevens förståelse. Det är ett tacksamt ämne att arbeta med eftersom det ofta finns många begrepp och tydliga samband mellan orsaker och konsekvenser. Här följer några exempel på vad man kan göra för att utveckla elevernas förmåga att skapa samband, använda begrepp samt analysera.

1. Bilda sambandskedjor med hjälp av begrepp

Presentera ett antal relevanta begrepp för eleverna och uppmana dem att sätta ihop begreppen till en "sambandskedja", det vill säga en kedja av begrepp som skapar ett logiskt och korrekt samband. Det är upp till eleven att tänka ut på vilket sätt de hör ihop och kunna förklara det (muntligt eller skriftligt). Exempel på begrepp: *inflation, värde, pris, utbud, löner, ränta*.

2. Använd begrepp för att skriva påståenden

Presentera ett antal relevanta begrepp för eleverna och uppmana dem att skriva ett påstående med hjälp av dem. De bestämmer själva vilka (och hur många) begrepp som ska användas och hur de ska formulera ett korrekt och begripligt påstående.

Ett exempel: *inflation, styrränta, Riksbanken, pris, spara, låna*. Exempel på svar: "Om inflationen i samhället ökar hastigt kommer Riksbanken att höja styrräntan för att dämpa prisökningen i ekonomin, vilket leder till..." och så vidare.

3. Analysera företeelsen

Låt eleverna välja bland ett antal finansiella händelser eller problem kopplade till begrepp och sedan göra en analys med hjälp av nedanstående modell. Gå igenom modellen för de elever som inte är bekanta med den. Eleverna skriver stödord under respektive rubrik (orsaker, konsekvenser, åtgärder). Stödorden kan sedan med fördel användas om eleven ska formulera en sammanhängande analys. Eleverna kan också jämföra och diskutera sina modeller samt ta del av varandras arbeten.

Analysmodell

Orsaker	Händelse/problem	Konsekvenser
(Varför uppstår det?)	Höjd styrränta Mycket hög inflation Sänkt styrränta Kunder tappar förtroendet för banken	(Vad leder det till?)
Åtgärder		
(Vad kan göras för att minska negativa effekter?)		

FACIT TILL FRÅGORNA I ARBETSBLADEN

Arbetsblad 1 – Vad gör Riksbanken?

X, 2, 1, X, 1, X, 2, X, 1, 2.

Arbetsblad 2 – Vad är penningpolitik?

2, X, X, 1, 2, X, 2, 1, X, 1.

Arbetsblad 3 – Vad är finansiell stabilitet?

X, 2, 1, 2, 1, X, 1, 2, 1, 2.

Arbetsblad 4 – Hur fungerar styrräntan?

X, 2, 1, X, X, 1, 2, 1, X, X.

Arbetsblad 5 – Vad är inflation?

1, 1, 2, 2, X, X, 1, X, 2, 1.

Kopplingar till GY 11 – samhällskunskap

Här presenteras ett urval av citat från kursplanen i samhällskunskap. Citaten visar hur innehållet i *Fem filmer om Riksbanken* kan kopplas till kursplanens olika delar såsom ämnets syfte, centralt innehåll och kunskapskrav för samhällskunskap 1b 100p.

Ämnets syfte – ett urval

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor. Politiska, sociala och ekonomiska band sammanlänkar i dag människor i olika samhällen över hela världen.

Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- Kunskaper om historiska förutsättnings betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.

- Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.

Centralt innehåll – ett urval

- Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar.
- Privatekonomi. Hushållens inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomin påverkas av samhällsekonomiska förändringar.

Kunskapskrav – ett urval

	Betyget E	Betyget C	Betyget A
Eleven kan redogöra för de historiska förutsättningarnas betydelse och dra slutsatser om hur nutida samhällsförhållanden, exempelvis arbetslivets utveckling, påverkas och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.	Eleven drar enkla slutsatser om hur samhällsförhållanden påverkar och påverkas.	Eleven drar välgrundade slutsatser om hur nutida samhällsförhållanden påverkar och påverkas.	Eleven drar välgrundade och nyanserade slutsatser om hur nutida samhällsförhållanden påverkar och påverkas.
Eleven kan analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser. I analysen använder eleven samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder samt värderar dem.	Eleven kan identifiera någon orsak och konsekvens. Eleven använder med viss säkerhet samhällsvetenskapliga begrepp.	Eleven kan identifiera några orsaker och konsekvenser. Eleven använder med viss säkerhet samhällsvetenskapliga begrepp samt värderar dem med enkla omdömen.	Eleven identifierar flera orsaker och konsekvenser. Eleven använder med säkerhet samhällsvetenskapliga begrepp samt värderar dem med nyanserade omdömen.

Frågor att använda vid bedömning av ovanstående kunskapskrav

1. Hur kan beslut från Riksbanken påverka enskilda individer och grupper i samhället?
Ge exempel på beslut och resonera kring hur individer och grupper kan påverkas på olika sätt.
2. Riksbanken har en mycket viktig roll i samhällsekonomin, sammanfatta de viktigaste uppgifterna. Tänk dig att Riksbanken grovt misskötte en av dessa uppgifter (välj själv). Ge exempel och redogör för hur individer och grupper i samhälle skulle påverkas. Begrepp att använda: *inflation, penningpolitik, finansiell stabilitet, ekonomisk kris, betalningssystem, konkurs*.
3. Vad kan vara orsaken till att Riksbanken höjer reporäntan, och vilka blir konsekvenserna av en höjning?
4. Gör en analys av ett av följande ekonomiska begrepp: *hög inflation, penningpolitik, finansiell stabilitet, reporänta*. Resonera och ge exempel på orsaker till att fenomenet uppstår/behövs samt vilka konsekvenser det kan få för individer och grupper i samhället.